

Handläggare
Anna Palén
Telefon: 08 508 15 029

Till
Skarpnäcks stadsdelsnämnd
2023-03-30

Remiss av Vågar till ett tryggare samhälle – Kraftsamling för barn och unga (SOU 2022:67)

Svar på remiss från kommunstyrelsen i Stockholms kommun
dnr KS 2023/99

Förvaltningens förslag till beslut

1. Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutar att detta tjänsteutlåtande överlämnas som svar på remissen.
2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad

Sammanfattning

Skarpnäcks stadsdelsnämnd har av kommunstyrelsen blivit ombedd att svara på remiss gällande *Vågar till ett tryggare samhälle - Kraftsamling för barn och unga* (SOU 2022:67).

Regeringen beslutade den 26 mars 2020 att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté i form av en trygghetsberedning. Trygghetsberedningens uppdrag är att bistå regeringen med underlag till utformningen av en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik, som ska bidra till att uppfylla de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet.

Trygghetsberedningen har i delbetänkandet fokuserat på två kriminalpolitiska utmaningar, *barn och ungas involvering i gängkriminalitet* och *våld i barn och ungas nära relationer*. I betänkandet beskriver trygghetsberedningen dels en problembild för vart och ett av de två fokusområdena och dels vilken förmåga berörda aktörer har att möta de utmaningar som beskrivs. Analysen fokuserar på samhällets förmåga att

- Upptäcka barn och unga i riskzon
- Initiera tidiga, träffsäkra och förtroendeskapande insatser
- Samverka med andra berörda aktörer, samt
- Följa upp genomförda insatser och bidra till kunskapsutveckling.

Skarpnäcks Stadsdelsförvaltning
Avdelningen Individ och Familjestöd

Björkhagsplan 6
Box 5117
121 17 Johanneshov
Telefon 08 508 15 029
Växel 08 508 15 000
anna.palen@stockholm.se
start.stockholm

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget och den inriktning som beskrivs. Förvaltningen framhåller även att mycket av det som

framkommer av delbetänkandet och den bedömning som Trygghetsberedningen gör ingår i förvaltningens och specifikt socialtjänstens uppdrag. Förvaltningen är av uppfattningen att mycket framgångsrikt arbete redan bedrivs. Samtidigt anser förvaltningen att ytterligare metoder och arbetsätt behövs för att få en så god effekt som möjligt av det brottsförebyggande arbetet, både nu och över tid.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning föreslår till nämnden att detta tjänsteutlåtande överlämnas som remissvar.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 26 mars 2020 att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté i form av en trygghetsberedning. Trygghetsberedningens uppdrag är att bistå regeringen med underlag till utformningen av en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik, som ska bidra till att uppfylla de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet.

Beslutet att tillsätta kommittén är en del av regeringens 34-punktsprogram mot gängkriminalitet som presenterades i september 2019. Uppdraget är dock bredare än att bara omfatta gängkriminaliteten och sträcker sig över perioden 2020–2024. Redovisningen sker i form av årliga delredovisningar 2021–2023 och en slutredovisning i oktober 2024.

2021 överlämnade kommittén delbetänkandet *Vägar till ett tryggare samhälle* (SOU 2021:85). I den beskrivs en rad kriminalpolitiska utmaningar som samhället står inför nu och under de närmaste åren. Utmaningarna avser såväl specifika brottstyper som frågor som hör samman med en bredare samhällsutveckling. Det andra delbetänkandet är nu klart och har skickats på remiss.

Kommunstyrelsen har i sin tur remitterat förslaget till ett antal instanser inom staden, däribland Skarpnäcks stadsdelsnämnd.

Övriga remissinsatser är Stadsledningskontoret, Socialnämnden, Utbildningsnämnden, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd samt Södermalms stadsdelsnämnd. Yttrandet ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 31 mars 2023.

Ärendet

Av de kriminalpolitiska utmaningarna som beskrivs i delbetänkandet *Vägar till ett tryggare samhälle* (SOU 2021:85) har Trygghetsberedningen i detta betänkande valt att fokuserar på två av dessa områden. Det ena området är *barn och ungas involvering i*

gängkriminalitet och det andra fokusområdet är *våld i barn och ungas nära relationer*. I betänkandet beskriver trygghetsberedningen dels en problembild - för vart och ett av de två fokusområdena - men också vilken förmåga berörda aktörer har att möta de utmaningar som beskrivs. Analysen fokuserar på samhällets förmåga att

- Upptäcka barn och unga i riskzon
- Initiera tidiga, träffsäkra och förtroendeskapande insatser
- Samverka med andra berörda aktörer, samt
- Följa upp genomförda insatser och bidra till kunskapsutveckling.

Brottsförebyggande arbete med fokus på barn och unga

Det brottsförebyggande arbetet kräver insatser på alla samhällsnivåer och av flera aktörer, även av dem som i dag inte deltar aktivt i arbetet. De resurser som satsas behöver ge så stor effekt som möjligt i förhållande till målet att minska brottsligheten och öka människors trygghet.

Trygghetsberedningen belyser några centrala utgångspunkter som är särskilt viktiga i det brottsförebyggande arbetet som riktar sig till barn. Förutom barns grundläggande rättigheter är en av utgångspunkterna att större fokus behöver läggas på tidiga insatser i det brottsförebyggande arbetet. Med tidiga insatser avses i regel insatser som sker tidigt i barnets liv för att förebygga en negativ utveckling samt insatser som sätts in i ett tidigt skede när en sådan utveckling redan har påbörjats. Det är viktigt att dessa tidiga insatser är träffsäkra och samordnade och ställer därmed höga krav på att aktörer samverkar och arbetar kunskapsbaserat. Uppföljning och effektutvärdering av olika insatser är av grundläggande betydelse för att utveckla ett kunskapsbaserat arbetssätt. Utan fördjupande kunskaper om vilka insatser som ger störst effekt är det svårt att ta ytterligare steg i ett effektivt brottsförebyggande arbete. Arbetet behöver även inkludera både ett förövar- och brottsofferperspektiv.

Barn och unga som involveras i gängkriminalitet

Utvecklingen i Sverige av skjutvapenvåld och annat dödligt våld med koppling till kriminella nätverk har till skillnad från i andra länder ökat kraftigt i Sverige. Även om brotten i regel utförs av yngre män i storstadsområden drabbar det inte bara människor i de aktuella områdena utan hela landet är påverkat. De kriminella nätverken har blivit mer löst sammansatta än tidigare, mer föränderliga och mer styrda av enskilda individers impulsivitet. Gängkriminaliteten har generellt en koppling till de områden som präglas av låg socioekonomisk status, kriminell påverkan på lokalsamhället och en allmän obenägenhet att delta i rättsprocessen.

Att växa upp i dessa miljöer präglas av flera riskfaktorer på strukturell nivå. Det kan handla om faktorer som utanförskap, segregationens negativa konsekvenser och upplevelser av diskriminering samt fattigdom.

Barns och ungas involvering i gängkriminalitet beskrivs som en gradvis process snarare än ett resultat av en direkt och systematisk rekrytering. Processen består ofta av en kombination av dels olika riskfaktorer hos den unge, dels närhet till kriminalitet i det egna bostadsområdet och i form av vänner, anhöriga och andra förebilder som är kriminella. De riskfaktorer som enligt forskningen är centrala för att barn och unga ska involveras i allvarlig kriminalitet är bland annat en ofullständig skolgång, narkotikabruk, tidig debut i brottslighet och svårigheter i relationen mellan barnet och andra barn eller inom familjen. Psykisk ohälsa och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är också vanligt förekommande.

Våld i barns och ungas nära relationer

Våld i barns och ungas nära relationer tar sig uttryck på olika sätt. Det kan inkludera fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld och till exempel gälla systematiska kränkningar och förödmjukelser, försök till inskränkningar i friheten, hot, trakasserier, misshandel eller sexuella övergrepp. Undersökningar visar att flickor och pojkar är utsatta för våld i ungefär samma utsträckning, men att formerna av våldet som flickor och pojkar utsätts för skiljer sig åt. Flickor och unga kvinnor utsätts oftare för psykiskt och sexuellt våld och våldet utövas oftast i någons hem. Pojkar och unga män blir oftare utsatta för fysiskt våld och våldet äger oftast rum i offentliga miljöer. Även bland förövarna av våldet finns tydliga könsskillnader. Våld mot flickor eller unga kvinnor utövas främst av en förälder, partner eller före detta partner. Pojkar eller unga män utsätts oftast av en skolkamrat, kompis eller en okänd gärningsman.

Generella likheter i våldets karaktär finns hos unga och vuxna, bland annat vad gäller formerna för våldet, dess konsekvenser och att den som utsätts blir utsatt för flera former av våld. Det finns dock faktorer som är ungdomsspecifika och som behöver tas i beaktande för att kunna förebygga denna typ av brott. Våld i barns och ungas nära relationer sker oftast i hemmet där föräldrar ofta finns närvarande. Digitala verktyg spelar i högre utsträckning en central roll när det gäller våld och kontroll i ungas nära relationer. En annan aspekt som skiljer unga från äldre i detta sammanhang är att unga tillbringar en stor del av sin tid i skolan, där de också har merparten av sitt sociala nätverk. Skolan pekas ut som en arena där våld i barns och ungas nära relationer ofta sker.

Det finns flera riskfaktorer för att barn och unga ska utöva eller utsättas för våld eller olika typer av kränkningar i sina relationer. Att själv ha utsatts för olika former av misshandel, övergrepp eller försummelse som barn är en av de starkaste riskfaktorerna för att själv utöva partnervåld, både som ung och som vuxen. Även att under uppväxten ha bevittnat våld mellan föräldrarna eller att ha växt upp med annat våld i familjen ökar risken för såväl relationsvåldsutövning som utsatthet hos pojkar, men framför allt för utsatthet hos flickor. Den närmiljö som barn eller unga växer upp i, utöver den närmaste familjen, verkar också ha betydelse för våldsutövning i nära relationer. Att växa upp i fattigdom, i en miljö som kännetecknas av instabilitet och våld kan medföra påfrestningar som ökar risken för våldsutövning. Även psykisk ohälsa har visat sig ha samband med en förhöjd risk för våldsutövning mot en partner. Detsamma gäller olika former av psykiska sjukdomar, antisociala personlighetsstörningar och neuropsykiatriska diagnoser. I de fall unga är involverade i annan kriminalitet och våld i lokalsamhället utgör även detta en risk för våld i de egna parrelationerna.

Barn och unga berättar sällan om våldet, eftersom de inte alltid sätter sina besvär i samband med att de är eller har varit våldsutsatta. Det är därav extra viktigt att mer rutinmässigt ställa frågor om eventuell utsatthet för våld. Aktörer inom socialtjänsten, hälso- och sjukvården, exempelvis barn- och ungdomspsykiatri och inom skolan, exempelvis elev- och studenthälsan, har viktiga roller när det gäller att upptäcka våld bland barn och unga. Vid våld i barns och ungas nära relationer är även föräldrar viktiga aktörer.

Forskare som särskilt studerat riskfaktorer för våld i barns och ungas nära relationer menar att det behövs mer kunskap om vilka riskfaktorer som väger tyngst, hur de samspelar och vid vilken ålder olika faktorer har störst betydelse. Dessutom finns stora behov av kunskap om partnervåld i särskilt sårbara eller utsatta grupper av barn och unga, som exempelvis unga hbtqi-personer samt unga med funktionsnedsättningar.

Våld i barns och ungas nära relationer bidrar ofta till ökad psykisk ohälsa och olika typer av fysiska men, både på kort och lång sikt. Om samhället inte lyckas upptäcka, förebygga och bryta denna våldsproblematik tidigt finns en risk att barn fortsätter med samma beteende även som vuxna. Ett utökat och mer riktat fokus på barn och unga som befinner sig i en nära relation där våld förekommer behöver utformas. Det gäller de barn och unga som utövar våld, men även dem som är utsatta.

Trygghetsberedningens bedömningar och förslag

Problembilden är ofta komplex hos barn och unga som involveras i gängkriminalitet och som utövar våld i nära relation.

Trygghetsberedning beskriver i delbetänkandet många risk- och skyddsfaktorer. Riskfaktorerna kan röra sig om vitt skilda områden såsom bristande hemförhållanden, våld i hemmet, svårigheter i skolgången, psykisk ohälsa och avsaknad av meningsfulla fritidssysselsättningar. Det är tydligt att flera aktörer och sakområden är viktiga för att eventuellt stödbehovet hos barn och unga ska kunna uppmärksammas och tillgodoses.

Ju tidigare utsatthet för brott, ett normbrytande beteende eller riskfaktorer för ett sådant beteende uppmärksammas, desto bättre är förutsättningarna för att förhindra en fortsatt ogynnsam utveckling.

Kunskap om barns olika beteenden, vad de kan vara uttryck för och vilka konsekvenser de kan få behöver säkerställas. Kunskapen behöver säkerställas både genom att närmast berörda yrkesgrupper i sin grundutbildning får tillgång till kunskapen och att yrkesaktiva kan få det genom vidareutbildning. Förutom att kunskapen om olika risk- och skyddsfaktorer behöver säkerställas i verksamheter som möter barn och unga behöver likaväl rutiner finnas. För att det förebyggande arbetet ska få full effekt krävs dessutom att verksamheter nära barn har kännedom inte bara om sitt eget ansvar utan även om andra berörda aktörers roller och ansvar. Det är avgörande för den länkning och samverkan som i de flesta fall behöver ske. Systemet med orosanmälningar är också centralt för att barn och unga ska få tillgång till stöd och skydd. Socialtjänsten behöver ha förutsättningar att hantera de anmälningar och ansökningar som inkommer samt resurser att vita adekvata åtgärder.

Mot denna bakgrund konstaterar Trygghetsberedningen att det också torde finnas behov av bättre statistik och uppföljning av vilka insatser som erbjuds eller sätts in på lokal och regional nivå till barn och unga i riskzon. Att kunna följa utvecklingen av orosanmälningar är därmed en viktig del av detta.

Trygghetsberedningen bedömer att ytterligare ansträngningar behövs för att öka uppmärksamheten på våld i barns och ungas nära relationer, både hos allmänheten och bland barn och unga.

Beredningen lägger fram förslaget att regeringen ska ge en lämplig myndighet i uppgift att sprida information och uppmärksamma fler på det våld som sker i barns och ungas nära relationer. Syftet med förslaget är dels att uppmärksamma fler på förekomsten av våld i barns och ungas nära relationer, dels att få fler våldsutsatta och våldsutövare att ta del av de stödinsatser som samhället kan ge.

Trygghetsberedningen gör även bedömningen att samhällets förmåga att nå ut till barn och familjer med en högre risknivå än andra behöver utvecklas, och att insatser till barn i riskzon behöver sättas in i lägre åldrar och i ett tidigare skede än i dag. Möjligheten att dela relevant information mellan samverkansparter beskrivs också som viktigt för ett effektivt arbete.

Slutligen ser Trygghetsberedningen ett behov av ytterligare kunskap om de områden som delbetänkandet behandlar. Det gäller såväl kunskap om brottslighetens omfattning, utveckling och karaktär som kunskap om hur den kan förebyggas. Uppföljning och utvärdering är av grundläggande betydelse.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för individ och familjestöd. Ärendet har behandlats i förvaltningsgruppen och pensionärsrådet 2023-03-23

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen delar uppfattningen om att de kriminalpolitiska utmaningar som Trygghetsberedningen tagit fram hör till de mest angelägna och samtidigt mest komplexa att hantera i dagens samhälle. Det gäller särskilt de två kriminalpolitiska utmaningarna som Trygghetsberedningen valt att särskilt titta närmare på. Frågorna är komplexa och berör många aktörers verksamheter och flera olika kunskapsområden.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget och den inriktning som beskrivs. Mycket av det som framkommer av delbetänkandet och den bedömning som Trygghetsberedningen gör ingår i stadens och specifikt socialtjänstens uppdrag. Förvaltningen är av uppfattningen att mycket framgångsrikt arbete redan bedrivs. Samtidigt anser förvaltningen att ytterligare metoder och arbetssätt behövs för att få en så god effekt som möjligt av det brottsförebyggande arbetet, både nu och över tid.

Förvaltningens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete bedriver förvaltningen genom att i nära samverkan med polis, mobila ordningsvakter, MTR, bostadsbolag, lokalt näringsliv, civilsamhälle och andra aktörer kartlägga och åtgärda otrygga platser i stadsdelsområdet. Samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid utvecklas i bland annat forumet SSPF samt inom Trefas och stadens avhopparverksamhet. Förvaltningen utvecklar även det sociala preventionsarbetet framåt genom att tillföra en fältförlagd verksamhet. Andra förebyggande verksamheter för barn och ungdomar, som fritidsgårdarna, får utökade öppettider för att ytterligare möta behovet av trygga platser för unga.

Att tidigt få kännedom om barn och unga som löper risk för att utveckla allvarlig kriminalitet är en viktig del i förvaltningens brottsförebyggande arbete. Lokal samordnare mot rekrytering av unga till kriminalitet (LOSAM) är en icke biståndsbedömd insats inom ramen för socialtjänstens servicecyta. Insatsen riktar sig till unga mellan 10-15 år som befinner sig i ett tidigt stadium att utveckla normbrytande beteende. Stödet riktar sig även till deras föräldrar och fokuserar på att under tre till sju samtal stärka skyddsfaktorer och mobilisera nätverket runt barnet. Forskning visar att enskilda riskfaktorer utgör en relativt svag sårbarhet, medan sårbarheten ökar ju fler riskfaktorer som förekommer för en individ. Att stärka ungas skyddsfaktorer är därmed en central del av det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet.

Förvaltning arbetar sedan många år med sociala insatsgrupper (SIG). SIG är en biståndsbedömd insats riktad till unga och vuxna i åldern 12-29 år som riskerar att utveckla eller redan utvecklat en kriminell livsstil. Insatsen syftar till att bryta detta och resultera i en högre grad av självständighet och ett liv fritt från kriminalitet. Förvaltningen tillhandahåller även stöd och hjälp för den som utsatts för brott samt anhöriga till unga som utsätts eller utsätter andra för brott. Parallellt arbetar förvaltningen med riktade lovaktiviteter för att barn och unga ska ha en aktiv fritid och uppleva sociala sammanhang som bidrar till positiv utveckling och självbild samt feriejobb till ungdomar i åldrarna 16-18 år. Nyanlända ungdomar, unga med funktionsnedsättning samt ungdomar med en social problematik prioriteras särskilt.

Förvaltningens trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete är till stor del beroende av en god samverkan med andra aktörer men även civilsamhället. Andra aktörer och civilsamhället kan nämligen till stor del bidra till att uppmärksamma och identifiera de barn och unga som är i behov av stöd. Inom ramen för LOSAM pågår utöver arbetet med att identifiera barn och unga som riskerar att rekryteras till kriminalitet också ett arbete att stärka samverkan med skolor och polis. Stor del av arbetet som genomförs inom ramen för LOSAM handlar i samverkan med andra aktörer om att öka kunskaperna om olika risk- och skyddsfaktorer. Förvaltningen delar uppfattningen att det är av stor vikt att öka kunskapen inom de båda områdena, både vad gäller risk- och skyddsfaktorer men även hur våld i nära relation bland barn och unga tar sig i uttryck.

Socialstyrelsen har under 2021 publicerat ett kunskapsstöd med rekommendationer för socialtjänstens arbete rörande barn 6–17 år med hög risk för normbrytande beteende. Stödet innehåller fem rekommendationer om insatser som socialtjänsten bör erbjuda

målgruppen. Under 2023 deltar förvaltningen tillsammans med socialförvaltningen och ett antal andra stadsdelsförvaltningar i ett nationellt samverkansarbete med stöd för implementering av kunskapsstödet. Implementering av kunskapsstödet bedöms på sikt bidra till ökade kunskaper inom förvaltningen och socialtjänsten, och till en ökad kvalitet av de insatser som ges.

Jämställdhetsanalys

Vid sidan av ålder är kön den faktor som har starkast belagd koppling till våld och kriminalitet. När det gäller barn och unga som är involverade i kriminalitet är det fler pojkar och unga män än flickor som begår brott. Detta har förvaltningen även noterat i egen statistiksammanställning. Samtidigt framgår det av delbetänkandet att andelen flickor och unga kvinnor som misstänks för våldsbrott har ökat de senaste åren. Delbetänkandet beskriver även hur våld i nära relation tar sig olika uttryck beroende på om utövaren eller den som utsätts är pojke eller flicka. Det bedöms angeläget att förvaltningen i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetets alla delar beakta ett jämställdhetsperspektiv i syfte att belysa frågor ur både flickors och pojkars perspektiv. Föräldrade föreställningar och normer kan annars påverka vilka barn och unga som uppmärksammas samt de insatser som ges.

Förvaltning föreslår att detta tjänsteutlåtande överlämnas som svar på remissen.

Karin Bülow
Stadsdelsdirektör

Hanna Jakhammer
Avdelningschef

Bilagor

1. Remissbrev från kommunstyrelsen Stockholms stad
1. Remiss Vägar till ett tryggare samhälle - Kraftsamling för barn och unga

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Karin Bülow, Stadsdelsdirektör	2023-03-09
Hanna Jakhammer, Avdelningschef	2023-03-09